

Kaj tvegamo zaradi neustrezne ocene tveganja?

»Vsaka nezgoda pri delu je ena preveč! Vsako poklicno bolezen ali bolezen v zvezi z delom je možno preprečiti!« S to mislijo je opremljen priročnik za delavske zaupnike za varnost in zdravje pri delu o učinkovitem ocenjevanju tveganja. Skupaj s priročnikom o izbranih oz. pomembnejših poklicnih boleznih in že pred časom izdanim žepnim priročnikom na to temo tvorijo celoto znanja, vedenja in ugotovitve, s katerimi bi se moral oborožiti vsak sindikalist in delavski zaupnik. Priložnost za to ima tudi na izobraževalnih srečanjih, ki jih organizira ZSSS.

Poleg poznavanja zakonodaje sta za zaupnike zelo pomembna tudi seznanjanje s praksami in izmenjava izkušenj. Kot pravi svetovalka ZSSS za varnost in zdravje pri delu, varnostna inženirka **Katja Gorišek**, je zanimanje za seminarje precejšnje, udeleženci pa na njih običajno zelo aktivno sodelujejo in odnesejo s seboj zelo veliko novega vedenja. Tudi sama se tako v neposrednem stiku z udeleženci lahko seznanila z razmerami na terenu, ki jih koristno uporabi pri svojem delu.

ZSSS pleče tudi podporno mrežo delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu. Njeni člani na svoj elektronski naslov redno dobivajo kratke informacije o najnovejših predpisih, dognanjih, opozorilih in dogodkih, ki se jih lahko udeležijo. Preko nje lahko tudi sprašujejo strokovno službo ZSSS in tako niso prepuščeni sami sebi. Vse to je ugodnost, ki jo prinaša članstvo v ZSSS.

Ocena tveganja je ključna

Temelj spopadanja s področjem varnosti in zdravja na delovnem mestu je izjava o varnosti z oceno tveganja, ki jo za vsako delovno mesto v Sloveniji zapoveduje zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1). Če je ta dokument pravilno pripravljen in upoštevan, je to lahko ključ za manj nesreč, poškodb, smrti in poklicnih bolezni na delovnem mestu.

Priročnik nam je lahko v oporo pri nastajanju ocene tveganja in pri njegovi reviziji, napotuje nas na najbolj ključne elemente tega dokumenta, na

na najpomembnejše akterje in s pomočjo primerov iz prakse jasno in nazorno pokaže, kaj je nujno in kaj nedopustno v zvezi z oceno tveganja. Že kratek pregled sicer zelo obsežnega (preko 340 strani velikega formata) priročnika pokaže, da je zelo temeljit, metodičen in razčlenjen.

V njem izvemo o namenu in korakih ocene tveganja, kdo mora oceniti tveganje, kako to najbolj učinkovito naredi, katere so posebnosti in kakšne naj bodo podlage za pripravo ocene tveganja. Priročnik vsebuje tudi čisto praktične nasvete o stopnjah tveganja in ukrepih glede na stopnjo, o ocenjevanju tveganja za ranljive skupine, revizijah tega dokumenta ter tudi o vlogi delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu v tem postopku. Priloga priročnika nas seznanja z zakonom o varnosti in zdravju pri delu, v njem najdete tudi obrazce in predlogo ocene tveganja. Bogat in nazoren je tudi slikovni material.

Iz priročnika torej lahko izluščimo marsikaj koristnega in uporabnega. Zaupniki ga dobijo na usposabljanjih ZSSS. Tam se z vsebino ustrezno seznanijo in z metodo igranja vlog preizkusijo svoje vedenje.

Kje so največje napake obstoječih ocen tveganja?

Na prvem mestu je neustrezna vsebina. Pogosto so ocene tveganja le dokumenti, nastali z metodo kopiraj-prilepi v pisarnah najetih varnostnih družb, ki storitve ponujajo na trgu in jih delodajalec najame le zato, da minimalno izpolni zakonsko normo. Po navadi delodajalci teh ocen niti ne poznajo in obležijo v predalih, še manj jih poznajo delavci. Zanje je to lahko zelo usodno. Ocena tveganja namreč ni dokument, namenjen sam sebi, ampak služi temu, da tveganja predvidimo, se pred njimi zaščitimo, jih čim bolj omejimo in (p)ostanemo na delovnem mestu živi in zdravi.

Delodajalci so tisti, ki morajo poskrbeti, da je ocena vseh tveganj ustrezna. Te naloge delodajalec poveri izvajalcu medicine dela in strokovnemu delavcu za varnost in zdravje pri delu. Običajno so to varnostni inženirji. Medicinec in inženir morata sodelovati.

Izvajalec medicine dela mora pripraviti strokovne podlage za izjavo o varnosti in oceniti zdravstvena tveganja za opravljanje dela na določenem delovnem mestu. Zapiše, katere

bolezni lahko pričakujemo in kakšna je njihova verjetnost in resnost. Iz tega potem izhajajo ukrepi, s katerimi lahko ta tveganja zmanjšamo ali odpravimo (ergonomski, higienski, medicinski, preventivni ...), in posebne zdravstvene zahteve dela, tako duševne kot telesne. Pri, recimo, delu na višini delavec ne sme imeti motenj ravnotežja, kar medicinec preveri z ustreznim testiranjem, s t. i. vestibulografijo.

Da bi oba strokovnjaka tveganja pri opravljanju določenega dela ustrezno ocenila, ga morata poznati, in zato si ga morata ne le ogledati, ampak pogosto opraviti tudi določene meritve. Če se to ne zgodi, tudi ustreznega svetovanja delodajalcu, kako naj odpravi tveganje, in delavcu, kako naj se pred njim zaščiti, ne more biti, prav tako ne more biti posebnih zdravstvenih zahtev, ki sicer morajo biti sestavni del vsake popolne ocene tveganja.

Delavec bi moral biti s tveganji, ki jih prinaša opravljanje

Izjava o varnosti je dokument, ki ga podpiše delodajalec. Z njo izjavlja, da izvaja vse ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu. Zaveže se tudi, da bo nevarnosti oz. tveganja preprečeval, delavce o njih obveščal in jim v zvezi s tem dajal navodila, jih usposabljal za varno delo in zagotavljal materialna sredstva za te namene.

Ocena tveganja je pisni dokument, v katerem so ocenjena vsa tveganja, ki so jim delavci izpostavljeni ali bi jim lahko bili izpostavljeni pri delu.

Zakon obvezuje delodajalca, da dokument »Izjava o varnosti z oceno tveganja« objavi na običajen način in ga v delu, ki se nanaša nanj, tudi posreduje delavcu. Dokumentacijo mora izročiti tudi delavskim predstavnikom, ki so pri njem organizirani.

določenega dela, seznanjen že pri predhodnem zdravstvenem pregledu. Če se želi delodajalec izogniti tveganju, da delavec odkloni delo, pa bi bilo najbrž smotno, da so tveganja že sestavni del razpisa za delovno mesto, da je delavec z njimi seznanjen pred podpisom pogodbe o zaposlitvi. V praksi vemo, da se to ne dogaja. Še več, tveganj delavci praviloma ne poznajo, zlasti to velja za biološka in kemična. Tako lahko leta delajo z nekimi kemikalijami in šele potem, ko obolijo, izvedo, zakaj je načeto njihovo zdravje. Dolžnost obveščanja o tveganjih je pomembna, vsako delovno mesto pa mora biti opremljeno tudi s pisnimi navodili za varno delo, iz katerih so vidna tveganja.

V oceni tveganja mora biti poleg zapisa o obdobjih zdravstvenih pregledih določeno tudi usposabljanje za varno delo. Če delavec za neko delo nima opravljenega ustreznega usposabljanja, lahko tako delo odkloni.

Zakaj se praksa ocenjevanja tveganj delovnih mest tako razlikuje od zakonske norme?

Velik problem je konflikt interesov. Delodajalec, ki je odgovoren za zagotavljanje ocenjevanja tveganja, je plačnik izvajalcev in pripraviljavcev te ocene. Plača tako medicino dela kot varnostnega inženirja. Pogosto zato tudi zahteva takšno oceno, ki bo zanj pomenila čim manj stroškov in mu prinašala čim manj zahtev. Delavčevo zdravje in življenje je prepogosto odvisno le od tega, koliko je delodajalec pripravljen temu področju nameniti denarja.

Inšpektorji v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu odkrivajo veliko nepravilnosti; že nekaj let so njihove ugotovitve podobne. Največ kršitev zaznajo prav glede ocenjevanj tveganj in izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja. Sledijo pa kršitve glede zagotavljanja zdravstvenega varstva delavcev in usposabljanja delavcev za varno opravljanje dela. Vse to mora biti opravljeno (seveda po ustreznem programu – inšpektorji ugotavljajo, da so ti velikokrat preveč splošni) tako ob sklenitvi delovnega razmerja kot tudi ob različnih premestitvah delavcev na drugo delovno mesto ter pri spremembah delovnega procesa.

O vprašanih, povezanih z varnostjo in zdravjem pri delu, v Delavski enotnosti redno poročamo. Izdali smo tudi že nekaj tematskih števil, posvečenih temu področju. Iz vsebine tokrat zelo na kratko orisanega priročnika bomo v prihodnje še črpali in vam ga predstavljali tudi s primeri. V eni prihodnjih števil vas bomo seznanili tudi priročnikom o izbranih in pomembnejših poklicnih boleznih, ki se osredotoča na ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni.

Nujnost revizije ocene tveganja

Problem ocenjevanj tveganj je tudi, da pogosto niso ustrezno in pravočasno revidirana. To dejstvo inšpektorji pogosto zaznavajo. Zanimivo je, da je manj potrebnih revizij tam, kjer ima delodajalec zaposlene strokovnjake za varnost in zdravje pri delu, več pa tam, kjer jih opravljajo zunanji izvajalci, tudi če revizije niso najbolj nujne. Samo ugibamo lahko zakaj.

Kdaj je potrebno oceno tveganja revidirati in kako se to naredi, lahko izveste iz priročnika ali na predavanjih, ki jih organizira ZSSS. Za zdaj naj opozorimo le na to, da je skrb za aktualnost in ažurnost ocene tveganja delodajalčeva dolžnost. Oceno tveganja pa mora popraviti vsakič, ko njeni elementi niso zadostni oz. ustrezni, ko se spremenijo podatki, na katerih je ocenjevanje temeljilo, in ko obstajajo možnosti in načini za izpopolnitev oziroma dopolnitev ocenjevanja.

Revizija je lahko redna ali izredna, predstavnik delavcev pa ima pravico in dolžnost, da delodajalca in strokovno službo nanjo opozorijo. Če se na zaupnikov poziv delodajalec ne odzove, naj zaupnik o tem obvesti inšpekcijo dela.

Delavski zaupnik ima lahko pomembno vlogo

Kako ga izvolimo, kakšne so njegove naloge in kako lahko svoje delo dobro in ustrezno opravlja, lahko izvemo iz več priročnikov službe za varnost in zdravje pri delu ZSSS. V tokrat predstavljenem priročniku je njegovi vlogi namenjeno celo poglavje.

V njem je tudi opozorilo, da je v praksi zaznati, da delodajalec sam določi zaupnika za varnost in zdravje pri delu. To nikakor ni ustrezno, saj mora biti zaupnik oseba, ki uživa zaupanje med delavkami in delavci in ga ti izvolijo po zakonu o sodelovanju delavcev pri upravljanju. Lahko pa dela za-

upnika za varnost in zdravje pri delu opravlja tudi član sveta delavcev, ki je prav tako izvoljen po omenjenem zakonu.

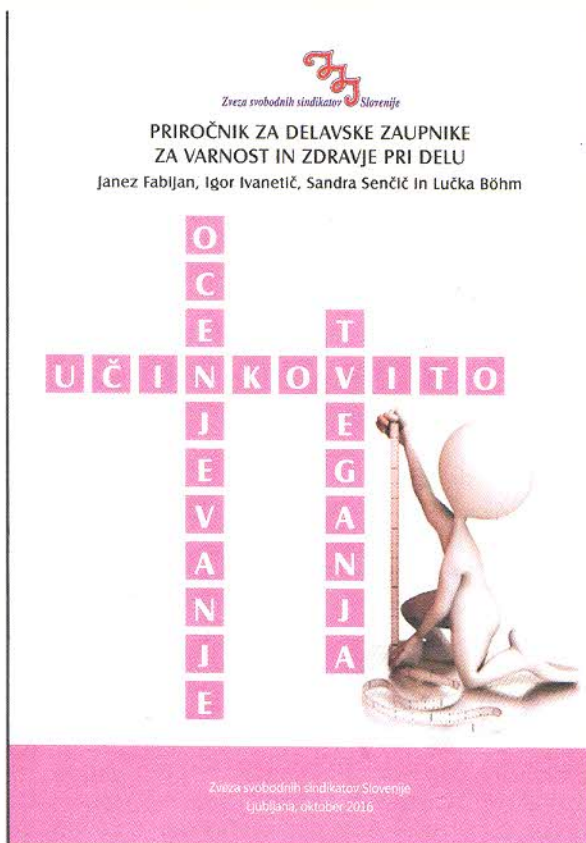
V priročniku izvemo tudi, kako pomembno je, da se zaupnik z delavci redno, pravočasno in ustrezno posvetuje na vseh oddelkih in lokacijah delodajalca. Za to mu mora delodajalec zagotavljati plačane ure in sredstva.

Zaupnik se mora posvetovati tudi z delodajalcem in zaželeno je, da sodeluje v skupini ocenjevalcev v času ogleda delovnih mest.

Za konec

Pravica do varnega in zdravega okolja, tudi delovnega, je ustavna pravica. Da bi jo resnično lahko uživali, mora vsak delavec poznati oceno tveganja lastnega delovnega mesta, se zavedati tveganj, nevarnosti in biti seznanjen z ukrepi za njihovo preprečevanje.

Mojca Matoz

Priročnik je plod dela službe za varnost in zdravje pri delu ZSSS, soavtorji so številni strokovnjaki različnih strok. Vsebina več priročnikov, ki jih je do sedaj pripravila služba ZSSS, je medsebojno povezana. Knjiga je orožje, vzemimo jo v roke!